

Abant Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Abant Social Sciences

2022, 22(2): 390–402, doi: 10.11616/asbi.1018490

Ülkemizde Gerçekleştirilen Etik Kod Çalışmalarının Nitel Analizi: Ulakbim Veri Tabanı Örneği

Qualitative Analysis of Ethical Codes Studies Conducted in Our Country: Example of Ulakbim Database

Erman KILINÇ¹

Geliş Tarihi (Received): 03.11.2021

Kabul Tarihi (Accepted): 05.05.2022

Yayın Tarihi (Published): 31.07.2022

Öz: Bu çalışmanın amacı, ULAKBİM veri tabanında yer alan “etik kod” ile ilgili Türkçe makalelerin nitel açıdan analiz edilmesidir. Çalışmada, ULAKBİM veri tabanında yer alan tüm disiplinlere ait makaleler “etik kod” ve “etik kodlar” kelimeleriyle filtrelenmiştir. Filtreleme işlemi makale başlıkları ve anahtar kelimelere uygulanmıştır. Filtreleme sonucunda analize uygun on iki makaleye NVivo 12 programıyla nitel analiz teknikleri uygulanmıştır. Araştırma sonucunda, etik kodlarla ilgili en yüksek frekanslı kelimelerin “etik, sosyal, bilimsel, psikolojik ve yönetime” olduğu görülmüştür. Analize kelime bulutu ve kavram haritası oluşturularak devam edilmiştir. Daha sonra, “etik” kodlarla ilgili ağaç haritası oluşturulmuştur. Son olarak, veri havuzunda yer alan kelimeler birbirleriyle ilişkilendirilerek kümeleme analizi yapılmıştır. Çalışma sürecinde, ülkemizde yazılan etik kod ile ilgili makale sayısının yeterli olmadığı ve mevcut makalelerden bazılarının farklı kavramlarla ifade edilerek etik kod konusunda kavram karmaşasının olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Etik Kodlar, Nitel Araştırma, ULAKBİM

&

Abstract: The aim of this study is to qualitatively analyze the Turkish articles on the "ethical code" in the ULAKBİM database. In the study, articles belonging to all disciplines in the ULAKBİM database were filtered with the words "ethical code" and "ethical codes". Filtering was applied to article titles and keywords. As a result of filtering, qualitative analysis techniques were applied to twelve articles suitable for analysis with the NVivo 12 program. As a result of the research, it was seen that the highest frequency words related to ethical codes were "ethical, social, scientific, psychological and management". The analysis continued with word cloud and conceptual map. Afterwards, tree map based on “ethical” codes was created. Finally, clustering analysis was performed by associating the words in the database with each other. During the study process, it was seen that the articles on ethical code written in Turkey was not enough in number and some of the existing articles were expressed with different concepts and there was conceptual confusion about the ethical code.

Keywords: Ethical Codes, Qualitative Research, ULAKBİM

Atıf/Cite as: Kılınç, E. (2022). Ülkemizde Gerçekleştirilen Etik Kod Çalışmalarının Nitel Analizi: Ulakbim Veri Tabanı Örneği. *Abant Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 390 - 402. doi: 10.11616/asbi.1018490

İntihal-Plagiarism/Etik-Ethic: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelenmiş ve intihal içermediği, araştırma ve yayın etiğine uyulduğu teyit edilmiştir. / This article has been reviewed by at least two referees and it has been confirmed that it is plagiarism-free and complies with research and publication ethics. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/asbi/policy>

Copyright © Published by Bolu Abant İzzet Baysal University, Since 2000 – Bolu

¹ Dr.Öğr. Üyesi, Erman Kılınç, Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi, ermankilinc@ohu.edu.tr.

1. Giriş

Yeni yönetim yaklaşımlarının ortaya çıktığı modern dünya düzeninde bireylerin bilinç düzeylerindeki artış, örgütlerde yaşanan ahlaki problemler ve özellikle çok uluslu işletmelerde ortaya çıkan bireyler arası saygı ve hoşgörü ihtiyacı örgütlerde etik konusunun daha fazla öne çıkmasına yol açmıştır. Etik konular örgütlerde yazılı ya da sözlü olarak ortaya çıkabilmekte (Sarışık vd., 2006: 22) ve örgütlerin etik süreçlere dair bakış açılarını yansıtmaktadır.

Doğru yönü bulmaya olanak sağlayan bir pusula görevi gören etik kodlar (Pieper, 2009), her ne kadar 1900'lü yıllardan itibaren ele alınsa da özellikle 1990'lı yıllardan itibaren popüler hâle gelmiştir (Adams vd., 2001: 199). Bu durum, hemen her alanda etik konusunun daha fazla irdelenmesine ve etik kod uygulamalarının örgütlerde giderek yaygınlaşmasına yol açmıştır.

Etik kodların örgütlerde yaygınlaşması özellikle çok uluslu işletmelerde kendini göstermiştir. Bunun oluşmasında küreselleşmeyle birlikte pek çok etnik kökenden bireyin aynı çatı altında çalışma zorunluluğu etkili olmuştur. Sonuç olarak, örgütlerde etik kodların belirlenmesi ve tüm çalışanların bu kurallara uyması bir ihtiyaç hâlini almıştır.

Ortaya çıkan ihtiyaç neticesinde örgütler, etik kodları belirleyerek çalışanların kabul edilebilir tutum ve davranışlarının asgari sınırlarını belirlemekte, bu sınırları yazılı hâle getirmekte ve belirli standartlara bağlamaktadır. Ek olarak örgütler, belirledikleri etik kodları kamuoyuna duyurarak örgütün sahip olduğu değerleri, ilkeleri ve davranış standartlarını dış çevreye ilan ederek (Pater ve Gils, 2003: 762-764) kurumsallıklarını ortaya koymaktadır.

Mevcut yasa ve yönetmeliklerin yeterli olmadığı koşullarda örgütleri olası risklere karşı koruyan etik kodların (Sarışık vd., 2006: 22) kapsamı oldukça geniştir. Çalışanlar arasındaki ilişkileri düzenleyen etik kodlar aynı zamanda üretim ve kaliteyi elde etmek, bunları geliştirmek ve korumak, müşteri talep ve beklentilerine zamanında (hatta talep gelmeden önce) cevap verebilmek, sürdürülebilir rekabetçilik yetenekleri kazanmak gibi pek çok alanda kritik roller üstlenmektedir.

Etik kodlara sahip olmanın avantajları olduğu kadar etik kodlara sahip olmamanın dezavantajları da vardır. Etik kodları olmayan ya da bunları yeterince özümsememiş örgütler kendilerine ve çevrelerine büyük zarar verebilmektedir. Yalan söyleyen ve gerçeğe aykırı beyanlarda bulunanlar örgütlerin ülkemizden ve dünyadan bazı örnekleri şöyledir: İmar Bankası, Enron, Volkswagen, Siemens, Mercedes (Karaoğlu ve Saruhan, 2018: 108), Arthur Andersen, Cerrox ve Tyco. Bahsi geçen örgütlerde oldukça büyük mali kayıplar, yüklü tazminat ödemeleri, borsa hisselerinde çöküş, itibarsızlaşma gibi sorunlar yaşanmış ve neticede örgütler iflas ederek binlerce çalışan işsiz kalmıştır.

Bu çalışmada etik kodlar belirli bir sırada ele alınmıştır. Çalışmanın ilk bölümünde etik kodlara dair kavramsal çerçeveye yer verilmiştir. Devamında ULAKBİM'de yer alan etik kod ile ilgili Türkçe makaleler taranarak söz konusu makalelerin nitel analizi gerçekleştirilmiştir. Nitel analiz kapsamında NVivo 12 programı aracılığıyla kelime bulutu, kavram haritası, ağaç haritası ve kümeleme analizi gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın sonuç bölümünde ise elde edilen bulgular yorumlanarak daha sonraki çalışmalara önerilerde bulunulmuştur. Özet olarak, bu çalışma ile "etik kod" üzerinde gerçekleştirilen farklı disiplinlerdeki araştırmalar tek bir çalışmada bir araya getirilmiş, bu alandaki ortak yönler ve genel eğilimler analiz edilmiştir. Gerçekleştirilen alanyazın taramasında "etik kod" konusunda yapılmış başka bir nitel analize rastlanamamıştır. Çalışmanın bu yönüyle alanyazına katkı sunması amaçlanmaktadır.

2. Kavramsal Çerçeve

Etik, Yunanca karakter ve davranış anlamına gelen "etos" sözcüğünden gelen (Özdemir, 2008: 182) ve Türk Dil Kurumuna tarafından "çeşitli meslek kolları tarafından uyulması gereken davranışlar bütünü" olarak tanımlanan bir kavramdır ("etik", t.y.). Ahlak ise yine Yunanca "etikhos" kelimesinden gelmekte ve Türk Dil Kurumu Sözlüğü'nde "bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallar" olarak ifade edilmektedir ("ahlak", t.y.).

Etik, toplumun her alanında yaygın olarak kullanılan ve sıklıkla ‐ahlak‐ ile karıştırılan bir kavramdır. Etik, daha çok genel inançlar, tavırlar veya alışlagelmiş davranışlara yön veren kurallarla ilgili olup evrensel niteliktedir. Ahlak ise sosyal, kültürel ve ekonomik şartlara göre toplumlar arasında değişebilmekte olup yerel niteliktedir (Mahmutoğlu, 2009: 227). Başka bir ifadeyle etik, sonuçları diğer insanları etkileyebilecek eylemleri; ahlak ise toplum içerisinde yer alan kurallar kümesini ifade etmektedir. Usta'ya (2011: 40) göre etik, başkaları ile birlikte iyi bir yaşamın nasıl sağlanacağı konusunda kişisel düşünmedir ve bu noktada iyi/kötü ayrımının yapılmasını sağlamaktadır. Aydın'a (2016: 53) göre ise etik, belirli bir gruba dahil olan insanların nasıl davranması gerektiğini gösteren kurallar bütünüdür. Ek olarak, etiğin mesleki etik, yönetsel etik ve örgütsel etik gibi alt boyutları mevcuttur.

Bazı araştırmacılar, çok sayıda bileşen içeren etik kavramını belirli gruplar altında toplayarak tüm toplumların kabul edeceği ortak normlar oluşturmaya çalışmıştır. Schwartz (2002: 30); çalışanlar, örgütsel kodlar, evrensel etik kodlar ve işletme etik alanyazınlarını derleyerek evrensel etik standartlarını şu altı başlıkta toplamıştır:

- Güvenilirlik (dürüstlük, bütünlük, güvenilirlik ve sadakat),
- Saygı (insan haklarına saygı),
- Sorumluluk (hesap verebilirlik),
- Adalet (süreç, tarafsızlık ve eşitlik),
- Önemseme (gereksiz zararlardan kaçınmak),
- Vatandaşlık (yasalara itaat ve çevrenin korunması).

Etik kavramının örgütlerde resmileşmesi etik kodlar vasıtasıyla olmaktadır. Etik kodlar; örgütleri birtakım risklere karşı koruyan, müşterilere, çalışanlara ve diğer paydaşlara yol gösteren, işleri daha iyi yapmayı kolaylaştıran ve kurumsal sorumluluk bilincinde hareket edilmesini sağlayan politikalar bütünüdür.

Etik kodlar örgütlerin iş yapma biçimini, paydaşlarla olan ilişkileri, çevreye saygı faaliyetlerini ve yasal düzenlemelere uyum sağlamayı kolaylaştırmaktadır. Etik kodların bir başka önemli yanı ise çalışanlar için kılavuz niteliğinde olmasıdır. Etik kodlar sayesinde çalışanlar zaman zaman karşılaştıkları etik ikilemlerden kurtulmakta ve bu sayede örgütlerin benimsediği davranış tarzları örgütlerde giderek yaygınlaşmaktadır (Schwartz, 2004: 324).

Etik kodların belirlenmesi problemlerin çözümü için yeterli değildir. Burada esas olan, öncelikle yöneticilerin bu kodlara uyması ve tüm çalışanlara örnek olmasıdır. Örgüt yönetiminin etik kodlara desteği bununla sınırlı değildir. Burada, söz konusu kodlara uyanların ödüllendirilmesi, uymayanların ise cezalandırılması gerekmektedir.

Örgütsel iklimi iyileştirmeye yönelik bir girişim olan etik kod çalışmaları (Shaw & Barry, 1995), aralarında spor otoritelerinin siyasi partilerin, meslek örgütlerinin ve işletmelerin de olduğu pek çok kurum ve kuruluşta gerçekleştirilmektedir. Söz konusu kurum ve kuruluşlar faaliyet alanlarıyla ilgili etik ölçütleri deklare ederek bir nevi toplumsal taahhüte imza atmaktadır.

Örgütlerde çalışan davranışlarını şekillendiren iki temel unsur söz konusudur: yasalar ve kişisel değerler. Yasalar, çalışanların davranışlarına dışsal olarak; kişisel değerler ise içsel olarak etki etmekte ve çalışan davranışlarını yönetmektedir (Cooper vd., 1998: 91). Söz konusu iki unsur içinden örgütlerin yön verebileceği unsur; etik değerlerin oluşturulması ve geliştirilmesidir. Zira örgütlerde bu alanda bir boşluk olursa örgütlerin iç ve dış çevresinde paydaşlar arası problemler baş gösterebilecek ve örgütlerin yıpranması söz konusu olabilecektir (Usta, 2011: 45).

Etik kodlar, örgütlerdeki imtiyaz sahiplerinin benimsediği ahlak ve değerleri kurum kültürünün bir parçası olacak şekilde kurumsallaştırmada önemli rol oynamaktadır. Etik kodlar ayrıca, çalışanların örgüt kültürü içinde sosyalleşmesine yardımcı olmaktadır (Weiss, 1994: 388).

Stevens'a (1994: 63) göre etik kodlar birer örgütsel mesajdır ve mesajların yerine ulaşp ulaşmadığını kontrol etmek üzere şu soruların sorulması gerekmektedir:

- Etik kodlar işe yarıyor mu?
- Etik kodlar çalışanlara anlamlı yollar üzerinden iletiliyor mu?
- Çalışanlar, kuruluşlarının etik kodlarının farkında mı?
- Çalışanlar etik kodların sahip olduğu yol gösterici ilkeleri kabul ediyor mu?

Buna göre, etik kodların etkinliğinin (işe yarayıp yaramadığının) kontrol edilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda gerçekleştirilen bir araştırmada etik kodların %51'inin çalışan davranışlarını olumlu yönde etkilediği, %33'ünün kayda değer sonuçlar vermediği, %14'ünün hem olumlu hem de olumsuz sonuçlar verdiği ortaya koyulmuştur (Kaptein & Schwartz, 2008: 113).

Küresel ölçekte gerçekleştirilen çalışmalar, etik kodların dünya genelinde yaygınlığının ülkelere göre farklılaştığını göstermektedir. Büyük şirketler üzerinde yapılan bir araştırmaya göre etik kodların ülkelerde görülme oranı Amerika Birleşik Devletleri'nde %90, Kanada'da %86, İngiltere'de %57, Almanya'da %51 ve Fransa'da %30 olarak ölçülmüştür. Zaman ilerledikçe bu oranlar giderek artmaktadır (Pater & Gils, 2003: 764).

3. Yöntem ve Bulgular

Bu çalışmada, Ulakbim veritabanında yer alan etik kod çalışmaları nitel açıdan incelenmiştir. Ülkemizde 1 Temmuz 2021 tarihine kadar gerçekleştirilen çalışmalar, başlık ve anahtar kelimelerde yapılan "etik kod" ve "etik kodlar" ifadeleriyle filtrelenmiş ve İngilizce olan üç çalışma değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bunun sebebi, nitel analizde karşılaşılabilecek dil uyumsuzluklarını gidermektir.

Araştırmanın analiz sürecinde NVivo 12 programından yararlanılmıştır. Söz konusu program, araştırmacılara kelime bulutu, kavram haritası, ağaç haritası ve kümeleme analizi gibi farklı seçeneklerde analiz imkanı tanımaktadır. NVivo programı adli tıp, kriminoloji, pazarlama, konaklama gibi pek çok disiplinde yaygın olarak kullanılmaktadır (Sotiriadou vd., 2014: 222).

Araştırmanın bulguları kapsamında, öncelikli olarak araştırmanın evrenini oluşturan on iki çalışmanın bilgilerini içeren bir tablo oluşturulmuştur. Daha sonra kelime bulutu, kavram haritası, ağaç haritası ve kümeleme analizi çalışmaları gerçekleştirilmiştir.

Bu kapsamda çalışmalarda yer alan tarihler, bağlaçlar ve konunun tümünü kapsamadığı düşünülen *müzecilik*, *gazetecilik* gibi kelimeler analiz dışı bırakılmıştır. Analizlerde harf sayısının üçten az olmamasına ve elde edilen toplam kelime sayısının yüzü geçmemesine karar verilmiştir.

Ülkemizde gerçekleştirilen ve araştırmanın örneklemini oluşturan Ulakbim veritabanındaki "etik kod" çalışmaları Tablo 1'de gösterilmektedir.

Tablo 1: Ulakbim Veritabanında Yer Alan Etik Kod Çalışmaları

No	Başlık	Yazar(lar)	İçerik
1	Akademisyenlik Mesleğinde Etik Kod Arayışı	G. Demir	Akademisyenlerin öğrencilere, mesleklerine, meslektaşlarına, topluma ve bilime karşı sorumluluklarını belirlemeye yönelik etik kod çalışması.
2	Bilimsel Araştırmalarda Etik	H. Uğurlu	Bilimsel araştırmalarda istemli ya da istemsiz ortaya çıkan hataların en aza indirilmesini amaçlayan nitel bir derleme çalışması
3	Etik Kodlara İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri ve Etik Kod Önerileri	M.Boydak Özan, H. Polat, S.Gündüza lp, Z. Yaraş	Okullarda etik kodların gerekliliği üzerine okul yöneticileri üzerinde gerçekleştirilen nitel bir araştırma.
4	Etik Kodların Vekâlet Maliyetleri Üzerindeki Etkisi ile İlgili Bir Araştırma	A. O. Karaoğlu, Ş. C. Saruhan	Etik kodların vekâlet teorisi ve vekâlet maliyeti çerçevesinde etkililiğini sorgulayan nitel bir çalışma.
5	Gazetecilik Etik Kodlarının Oluşturulmasında ve Güncellenmesinde Meslek Kuruluşlarının Önemi: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Örneği	S. Kaya, O. Uçak	Türkiye Gazeteciler Cemiyeti'nin 2019 yılında güncellediği "Türkiye Gazetecileri Hak ve Sorumluluklar Bildirgesi"nin 1998 tarihli ilk versiyonuyla, meslek ilkeleri ve gazetecilik hakları açısından, karşılaştırılması.
6	Kamu Yönetiminde Etik: Tartışma ve Birkaç Örnek	F. Demir	Ülkemizdeki kamu kurumlarında karşılaşılan "zor tercihlerin" Amerika ve İngiltere'den etik kod örnekleriyle zenginleştirilerek etik açıdan ele alınması.
7	Kurumsal Yönetim Uygulamaları: BİST Kurumsal Yönetim Endeksinde İşlem Gören Firmaların Web Sitelerinin İncelenmesi	S. K. Zeren	Borsa İstanbul Kurumsal Yönetim Endeksinde işlem gören firmalara ait internet sitelerinin kurumsal yönetim ilkelerine uyum süreci çerçevesinde incelenmesi.
8	Psikolojik Danışmanlık Alanında Mevcut ve Gelişen Etik Sorunlar	Ü. Arslan, U. Y. Karataş, E. Dostuoğlu	Psikolojik danışmanların psikolojik danışma ve rehberlik alanında karşılaştıkları veya gelecekte karşılaşılabilecekleri etik problemlere dair görüşlerinin incelenmesi.
9	Sosyal Hizmet Etiğine İlişkin Bir Değerlendirme	S. E. Yılmaz	Sosyal hizmetlerdeki etik davranışların; sosyal hizmetlerin adalet, dürüstlük, eşitlik, sorumluluk gibi etik ilkeleri çerçevesinde araştırılması.

10	Türkiye’de Sosyal Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Eğitimi: İdeali Arayış Bağlamında Bir Araştırma	A. Daştan, Y. Bayraktar, U. Bellikli	Sosyal Bilimler alanındaki lisansüstü programlarda yer alan bilimsel araştırma ve yayın etiği ders içeriklerinin uygun bir şekilde geliştirilmesini sağlamak.
11	Uluslararası Müze Çevrelerinde Toplumsal İşlevler Temalı Etik Kod Uygulamaları	C. Karadeniz	Uluslararası Müzeler Konseyi (ICOM) tarafından belirlenen “Müzeler İçin Etik Kurallar”ın Covid-19 sonrası “müzecilikte yeni normal” bağlamında yeniden ele alınması.
12	Yeşil İşletmeler Gerçek Mi? Çevre Duyarlılığı ve Etiği Kapsamında Etik Kodların İncelenmesi	U. C. Öztürk, E. Cevher	Büyük ölçekli işletmelerin yayımladığı etik kodların çevreye duyarlılık kapsamında ele alınması.

Tablo 1 incelendiğinde, ülkemizde etik kod ile ilgili çalışma sayısının oldukça sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Bunun dışında yapılan çalışmaların müzecilikten gazeteciliğe, kamu kurumlarından yeşil çevreye geniş bir yelpazede ortaya konduğu görülmektedir. Bu durum, etik kod kavramının hemen her alanda uygulanabilir olduğuna işaret etmektedir.

Çalışmanın devamında kelime bulutu oluşturularak etik kod ile ilgili makalelerde en çok tekrarlanan kelimeler bir araya getirilmiştir. Kelime bulutu görselinde kelimelerin merkezi konumda olup olması ve punto büyüklükleri onların ne kadar sık kullanıldığına işaret etmektedir. Buna göre, merkezi konumda yer alan ve büyük şekilde yazılmış kelimeler en sık tekrarlanan kelimelerdir. Bir kelimenin sık tekrarlanması o kelimeye ne kadar vurgu yapıldığını belirtmektedir. Başka bir ifadeyle, çok sayıda tekrarlanan kelimeler tüm veritabanındaki ortak paydalara işaret etmekte ve o kelimelerin bir konu için ne derece önemli olduğunu göstermektedir (Ragbir vd., 2018: 6). Çalışmanın kelime bulutu, Şekil 1’de gösterilmektedir.

Şekil 2: Kavram Haritası

Şekil 2’de yer alan kavram haritası incelendiğinde “etik” kavramının “ahlak, yayın etiği, bilimsel etik, çevre etiği, etik davranışlar, etik dışı davranışlar ve etik kodlar” ile bağ kurduğu görülmektedir. Ford ve Richardson’a (1994) göre örgüt büyüklüğü ile etik algısı ve ahlaki değer yargıları arasında bir ilişki söz konusudur. Diğer pek çok araştırmada da etik ve ahlak kavramlarının birbirleriyle yakın ilişki içinde oldukları hatta birbirlerinin yerine kullanıldıkları ifade edilmektedir (Gül ve Gökçe, 2008: 379). Araştırmanın konusu olan etik kodlar detaylı olarak incelendiğinde “girişimcilik, faydalar, toplumsal sorumluluk, süreçler, tarafsızlık ve evrensel etik ilkeler” ifadelerinin “etik kodlar” çatısı altında yer aldığı görülmektedir. Daha detaya inildiğinde ise “faydalar” başlığı altında “güven, itibar, karlılık ve kurumsallaşma” ifadelerinin; “süreçler” başlığı altında ise “belgelendirme ve çalışma prensipleri” kavramlarının yer aldığı görülmektedir.

Araştırmada kullanılan analizlerden diğeri, ağaç haritasıdır. Ağaç haritası, pek çok kelimenin ortak bir havuzda işlenmesi sonucunda ortaya çıkan ve büyüklüklerine göre kelimelerin dizildiği bir görseldir. Çalışmanın bulgularından meydana getirilen ağaç haritası Şekil 3’te yer almaktadır.

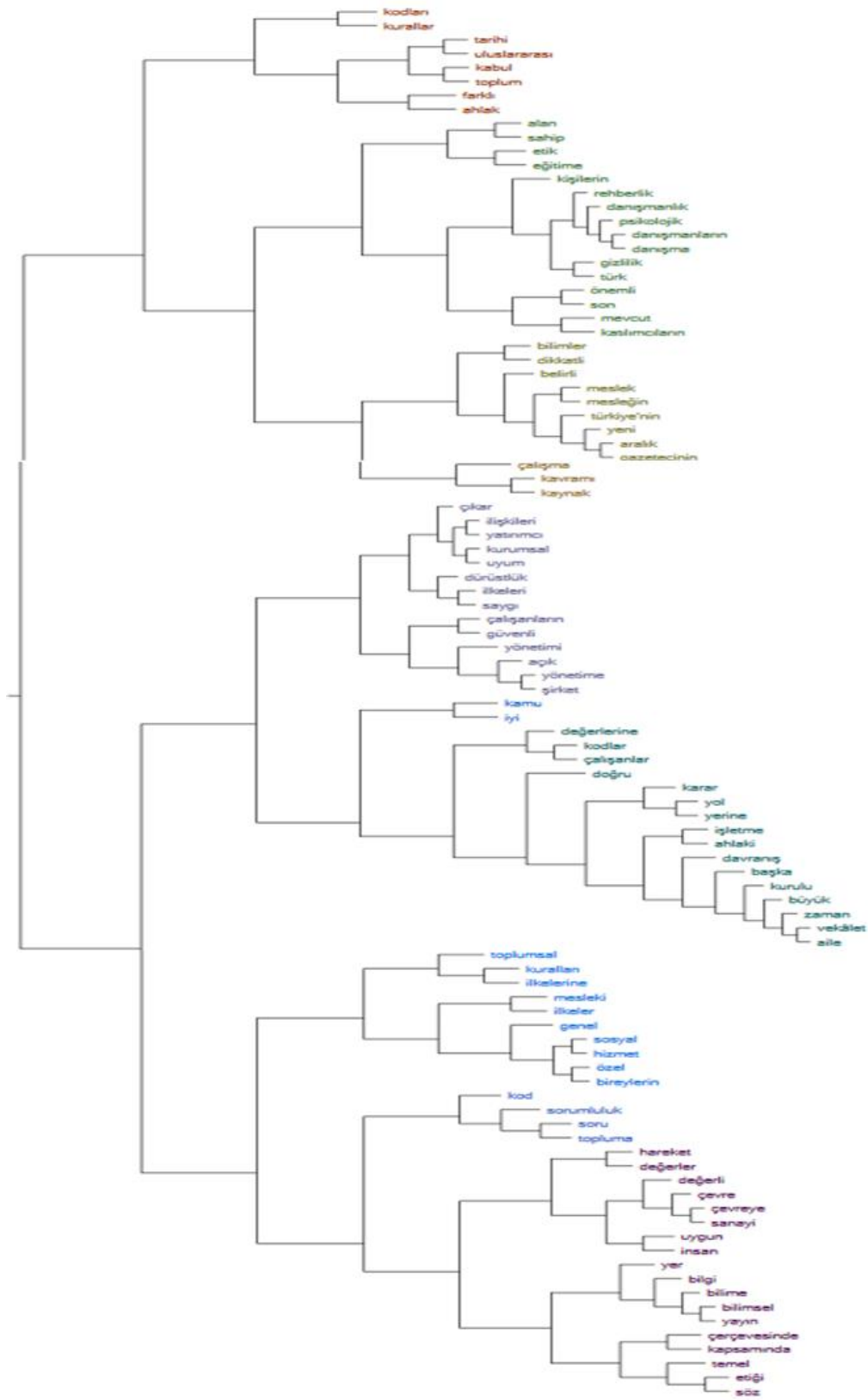
Şekil 3: Ağaç Haritası

etik	bilimsel	önemli	kurumsal	yeni	çalışma	insan	işletme	kod	doğru	danışma	şirket	yol		
					kamu	sorumlu	danışm	kuralla	tarihi	karar	saygı	uyum	kuralla	
		hizmet	kodlar	yayın	alan	ilkeleri	toplum	zaman	değer	laçık	gizlilik	söz	başka	
	psikolojik			bilgi	kabul	kodlar	toplum	dürüst	çerçev	kurulu	kapsan	hareke	mevcu	
		türkiye'nin	egitime	temel	uygun	ahlaki	ilkelerin	sahip	soru	sanay	vekâl	büyük	çalışa	özel
	yönetime	çevre	meslek	farklı	davranış	mesleki	dikkatli	türk	değerli	katılım	gazete	yerin	aile	belirt
sosyal	etiği	bilime	yer	bilimler	genel	iyi	ilkeler	ilişkile	çevrey	kişileri	yatırım	değerle	kaynak	

Şekil 3, araştırmada yer alan yüz kelimenin frekansları hakkında bilgiler içermektedir. Başka bir deyişle en çok tekrarlanan kelime en büyük alana sahip kelime olarak ifade edilmektedir. Bu şekilde, veri havuzunu oluşturan on iki çalışmada en çok tekrarlanan yüz kelimeyi daha net görmek mümkündür. Nitekim Vural ve Coşkun (2011: 62), "Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik" isimli çalışmalarında sosyal sorumluluğun etik ile doğrudan ilişkili olduğunu, iyi ve kötü davranışların tarihin en eski dönemlerinden itibaren etik ve etik dışı davranışlar olarak görüldüğünü belirtmektedir. Yazarlara göre ayrıca, sosyal sorumluluğun bir meslek durumuna gelmesinin meslek etiği üzerindeki etkilerine söz konusudur. Burada ifade edilen değerler bu çalışmada en sık tekrarlarına kelimelerle büyük oranda örtüşmektedir.

Araştırmada yer alan dördüncü ve son analiz türü ise kümeleme analizidir. Burada bulgulardan elde edilen sonuçlar bir ağaç diyagramı vasıtasıyla gösterilmektedir. Kümeleme analizinde her renk aynı temaya ait olan kelime gruplarını göstermektedir. Buna göre renkler değiştikçe temalar da değişmektedir (Prakash vd., 2021: 100). Araştırma sonucunda elde edilen kümeleme analizi Şekil 4'te gösterilmektedir.

Şekil 4: Kümeleme Analizi

Şekil 4'te yer alan veriler incelendiğinde;

- “Kurallar” kelimesinin “uluslararası, toplum ve ahlak” kelimeleriyle,
- “Etik” kelimesinin “eğitim, danışma ve katılımcılar” kelimeleriyle,
- “Kodlar” kelimesinin “doğru, karar, işletme, ahlaki ve davranış” kelimeleriyle,
- “Toplumsal ve kurallar” kelimelerinin “mesleki, hizmet ve ilkeler” kelimeleriyle,
- “Değerler” kelimesinin “çevre, insan, bilim, etik” kelimeleriyle aynı kümede yer aldığı görülmektedir.

4. Sonuç

Bu araştırmada, ULAKBİM veritabanında yer alan ve Temmuz 2021 tarihine kadar yayımlanmış olan etik kod çalışmaları ele alınmıştır. Araştırma kapsamında değerlendirilen makalelerin ortak yönü; başlık, özet veya anahtar kelimelerinde etik kod ifadesinin yer almasıdır. Araştırma kapsamında söz konusu ölçütleri karşılayan on beş makale tespit edilmiş ve bunlardan üçü yazım dili İngilizce olduğu için analize dahil edilmemiştir. Buna göre, araştırmada elde edilen bulgular kısıtlı çalışmalara dayanmaktadır.

Araştırmada, veritabanından indirilen tüm makaleler bir havuzda toplanmış ve bunlar NVivo 12 programı aracılığıyla nitel açıdan analiz edilmiştir. Elde edilen bulgular kapsamında kelime bulutu, kavram haritası, ağaç haritası ve kümeleme analizi gibi teknikler kullanılmıştır. Analiz sürecinde kavramlar arasındaki ilişkiyi belirleyebilmek amacıyla frekans dağılımlarına bakılmıştır. Frekans analizi, ilgili kavramların tüm veri havuzunda yer alan makalelerde toplam kaç kere geçtiğini ifade etmesi bakımından önem arz etmektedir. Sonuç olarak, veri tabanında en yüksek frekansa sahip ifadelerin “etik, sosyal, psikolojik bilimsel ve yönetim” kelimeleri olduğu görülmüştür.

Araştırmada ayrıca, veritabanında yer alan tüm makaleler tek tek taranarak kavramlar arasındaki ilişkiler belirlenmiştir. Bu amaçla oluşturulan kavram haritası veri havuzundaki öne çıkan kavramlar arasındaki ilişkileri göstermektedir. Kavram haritası bulgularına göre, “etik” kavramıyla “ahlak, yayın etiği, bilimsel etik ve çevre etiği” gibi etik türlerinin; “etik davranışlar” ile “etik dışı davranışların ve etik kodların” sıkça ilişkilendirildiği gözlenmiştir. Etik kodlar çatısı altında ise en çok “girişimcilik, faydalar, toplumsal sorumluluk, evrensel etik ilkeler, tarafsızlık ve süreçler” başlıklarının toplandığı görülmüştür. “Faydalar” başlığı altında ise kavram haritası biraz daha derinleşmiş ve burada “güven, itibar, kârlılık ve kurumsallaşma” kavramlarının sıkça vurgulandığı görülmüştür. Sonuçlara göre, etik dışı davranışların örgütler açısından maddi kayıplara, etik ihlallere, nepotizme ve bireysel/örgütsel zararlara yol açabileceği görülmüştür. Ek olarak, etik davranışların tarafsızlık, mesleki çıkarlar ve kurumsal çıkarlarla örtüştüğü tespit edilmiştir. Makalelerde en sık geçen etik türleri ise “bilimsel etik, yayın etiği ve çevre etiği” olmuştur.

Araştırmanın kümeleme analizinden elde edilen sonuç;

- Etik kavramının eğitime dayalı olduğu (Peters, 2015),
- Katılımcıların görüşü alınarak bir danışma faaliyeti şeklinde etik kodların geliştirilmesi gerektiği (Clarke, 2011),
- Etik kodların belirlenmesinde doğru kararlar almanın ve işletmelerin ahlaki davranışlara riayet etmesinin son derece önemli olduğu (Çabuk ve Şengül, 2005: 171),
- Toplumsal kurallar (normlar) belirlenirken mesleki ve sektörel (hizmet) ilkelere bağlı kalmanın gerektiği,
- Örgütsel değerlerin ortaya çıkmasında çevre, insan, bilim ve etik kavramlarına sadık kalınması gerektiğidir (Aydınlı, 2003: 89).

Ülkemizdeki etik kod çalışmalarının yeterli sayıda olmaması, bu çalışmalardan bir kısmının yabancı dilde yazılmış olması ve araştırmanın sadece Türkiye’de ve ULAKBİM veri tabanı ile sınırlı olması araştırmanın kısıtlılıklarını oluşturmaktadır. Ülkemizde etik kod ile ilgili makaleler arttığında bu çalışmanın tekrarlanması daha doğru sonuçlar elde etmeye yarayacaktır. Gelecek çalışmalarda nitel analiz teknikleri arasında yer alan çeşitli veri setlerinin (kitaplar, ses kayıtları, videolar, uzman görüşleri vb.) kullanılması bu konunun daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacaktır.

Kaynaklar

- Adams, J. S., Tashchian, A. ve Shore, T. H. (2001), Codes Of Ethics as Signals For Ethical Behavior. *Journal of Business Ethics*, 29(3), s.199-211.
- Ahlak (t.y.). Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 13.07.2021).
- Arslan, Ü., Karataş, U. Y. ve Dostuoğlu, E. (2019), Psikolojik Danışmanlık Alanında Mevcut ve Gelişen Etik Sorunlar, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), s.86-103.
- Aydın, İ. (2016), *Yönetmelik, Mesleki ve Örgütsel Etik*, 7. Baskı. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydınlı, H. İ. (2003). Örgüt Kültürünün Yönetim Açısından Önemi. *Bilgi Sosyal Bilimler Dergisi*, (2), s.79-99.
- Clarke, M. (2011), Organizational Democracy, Ethics and Leadership: The Mediating Role of Organizational Politics. *Leadership*, 7(4), s.415-433.
- Cooper, P., Brady, L., Hardeman, O. H., Hyde, A., Naff, K. C., Ott, J. S., ve White, H. (1998), *Public Administration for the Twenty-First Century*, Texas: Harcourt Brace College Publishers.
- Çabuk, S. & Şengül, S. (2005), İşletme Yöneticilerinin Mesleki Değerlerinin ve Demografik Özelliklerinin İşletme Etiği Üzerindeki Etkisi: Türkiye’de Büyük Ölçekli Sanayi İşletmeleri Üzerine Bir Uygulama, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14,(1), s.171-180.
- Daştan, A., Bayraktar, Y. ve Bellikli, U. (2019), Türkiye’de Sosyal Bilimler Alanında Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Eğitimi: İdeali Arayış Bağlamında Bir Araştırma. *Global Journal Of Economics and Business Studies*, 8(15), s.21-39.
- Demir, F. (2014), Kamu Yönetiminde Etik: Tartışma ve Birkaç Örnek. *İnsan ve İnsan Dergisi*, 1(1), s.14-22.
- Demir, G. (2020), Akademisyenlik Mesleğinde Etik Kod Arayışı, *Toplum ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, (6), s.65-80.
- Etik (t.y.), Türk Dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 21.08.2021).
- Ford, R. C., & Richardson, W. D. (1994), Ethical Decision Making: A Review of the Empirical Literature. *Journal of Business Ethics*, 13(3), s.205-221.
- Hasan, GÜL., & GÖKÇE, Ö.G.H. (2008), Örgütsel Etik ve Bileşenleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 13(1), s.377-389.
- Kaptein, M. ve Schwartz, M. S. (2008), The Effectiveness of Business Codes: A Critical Examination of Existing Studies and the Development of an Integrated Research Model, *Journal of Business Ethics*, 77(2), s.111-127.
- Karadeniz, C. (2020), Uluslararası Müze Çevrelerinde Toplumsal İşlevler Temalı Etik Kod Uygulamaları. *Milli Folklor Dergisi*, 32(128), s.111-125.
- Karaoğlu, A. O. ve Saruhan, Ş. C. (2018), Etik Kodların Vekâlet Maliyetleri Üzerindeki Etkisi ile İlgili Bir Araştırma. *Öneri Dergisi*, 13(50), s.106-137.
- Kaya, S. ve Uçak, O. (2020), Gazetecilik Etik Kodlarının Oluşturulmasında ve Güncellenmesinde Meslek Kuruluşlarının Önemi: Türkiye Gazeteciler Cemiyeti Örneği. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (36), s.881-917.
- Ligita, T., Nurjannah, I., Wicking, K., Harvey, N. ve Francis, K. (2020), From Textual to Visual: The Use Of Concept Mapping as an Analytical Tool in a Grounded Theory Study, *Qualitative Research*, 00(0), s.1-17.
- Mahmutoğlu, A. (2009), Etik ve Ahlak; Benzerlikler, Farklılıklar ve İlişkiler. *Türk İdare Dergisi*, 81, s.225-249.

- Özan, M. B., Polat, H., Gündüzalp, S. ve Yaraş, Z. (2017), Etik Kodlara İlişkin Okul Yöneticilerinin Görüşleri ve Etik Kod Önerileri. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27(1), s.43-52.
- Özdemir, M. (2008), Kamu Yönetiminde Etik. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 4(7), s.179-195.
- Öztürk, U. C., ve Cevher, E. (2015), Yeşil İşletmeler Gerçek Mi? Çevre Duyarlılığı ve Etiği Kapsamında Etik Kodların İncelenmesi, *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 10(2), s.145-162.
- Pater, A. ve Van Gils, A. (2003), Stimulating Ethical Decision-Making in A Business Context: Effects of Ethical and Professional Codes, *European Management Journal*, 21(6), s.762-772.
- Peters, R. S. (2015), *Ethics and Education*. United Kingdom: Routledge Revivals.
- Pieper, A. (2009), *Etiğe Giriş* (Çev. Veysel Atayman ve Gönül Sezer). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Prakash, D., Bisla, M. ve Rastogi, S. G. (2021), Understanding Authentic Leadership Style: The Satya Nadella Microsoft Approach, *Open Journal of Leadership*, 10(2), s.95-109.
- Ragbir, N. K., Baugh, B. S., Rice, S., & Winter, S. R. (2018), How Nationality, Weather, Wind, and Distance Affect Consumer Willingness to Fly in Autonomous Airplanes. *Journal of Aviation Technology and Engineering*, 8(1), s.2-10.
- Sarışık, M., Akova, O. ve Çontu, M. (2006), Otel Yöneticilerinin Etik Politika ve Yöntemlere Yaklaşımları Üzerine Ampirik Bir Araştırma. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 17(1), s.22-34.
- Schwartz, M. S. (2002), A Code of Ethics for Corporatecode of Ethics, *Journal of Business Ethics*, 41(1), s.27-43.
- Schwartz, M. S. (2004), Effective Corporate Codes of Ethics: Perceptions of Code Users, *Journal of Business Ethics*, 55, s.323-343.
- Shaw, W. H. ve V. Barry (1995), *Moral Issues in Business*, 6th Edition. Belmont: Wadsworth.
- Sotiriadou, P., Brouwers, J., ve Le, T. A. (2014), Choosing a Qualitative Data Analysis Tool: A Comparison of Nvivo and Leximancer, *Annals of Leisure Research*, 17(2), s.218-234.
- Stevens, B. (1994). An Analysis of Corporate Ethical Code Studies: "Where Do We Go From Here?", *Journal of Business Ethics*, 13, s.63-69.
- Uğurlu, H. (2020). Bilimsel Araştırmalarda Etik, *Ahi Evran Üniversitesi Akademi Dergisi*, 1(1), s.67-78.
- Usta, A. (2011), Kuramdan Uygulamaya Kamu Yönetiminde Etik ve Ahlâk, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergi*, 1(2), s.39-50.
- Vural, Z. B. A., & Coşkun, G. (2011), Kurumsal Sosyal Sorumluluk ve Etik, *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1(1), s.61-87.
- Walsh, P., Elsabbagh, M., Bolton, P., & Singh, I. (2011), In Search of Biomarkers for Autism: Scientific, Social and Ethical Challenges. *Nature Reviews Neuroscience*, 12(10), s.603-612.
- Weiss, J. W. (1994), *Business Ethics: A Managerial, Stakeholder Approach*, Belmont: Wadsworth.
- Yılmaz, S. E. (2015), Sosyal Hizmet Etiğine İlişkin Bir Değerlendirme, *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi (Sosyal Hizmet Özel Sayısı)*, s.122-136.
- Zeren, S. K. (2018), Kurumsal Yönetim Uygulamaları: Bist Kurumsal Yönetim Endeksinde İşlem Gören Firmaların Web Sitelerinin İncelenmesi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 5(4), s.74-87.